

## Lapsen oikeuksien julistus

### Barnkonventionen på finska – för barn och ungdomar

YK:n lapsen oikeuksien julistus annettiin vuonna 1989. Lapsen oikeuksien julistuksessa luetellaan oikeudet, jotka jokaisella lapsella on oltava, ja oikeudet koskevat kaikkia maassa asuvia tai oleskelevia siihen saakka, kunnes he ovat täyttäneet 18 vuotta. Lapsen oikeuksien julistuksessa lapsiksi kutsutaan sekä lapsia että nuoria.

Ruotsin on parhaansa kykynsä mukaan vastattava siitä, että lapsen oikeuksien julistuksessa esitetyt asiat toteutuvat. Siten esimerkiksi Ruotsin omien lakien ja säädösten on täsmättävä lapsen oikeuksien julistuksen sisällön kanssa. Ruotsin on taattava, että lapsen oikeuksia ei laiminlyödä, ja että niitä kunnioitetaan joka päivä kaikkialla yhteiskunnassa. Lisäksi hallituksen on varmistettava, että kaikki lapset ja aikuiset saavat tietoonsa lasta koskevat oikeudet.

Oikeudet on jaettu kappaleisiin, joita kutsutaan artikloiksi. Lapsen oikeuksien julistus sisältää 54 artiklaa, joista 41 käsittelee erityisesti oikeuksia. Muissa artikloissa kerrotaan eri valtioille tavoista, joilla lapsen oikeuksia on edistettävä.

Artikloita 2, 3, 6 ja 12 kutsutaan lapsen oikeuksien julistuksen pääperiaatteiksi. Niiden avulla on helpompi ymmärtää muiden artikloiden sisältö. Kaikki lapsen oikeuksien julistuksen artikkelit liittyvät toisiinsa.

### LAPSEN OIKEUKSIEN JULISTUS

1. Lapsen oikeuksien julistus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsen oikeuksien julistuksessa lapsiksi kutsutaan sekä lapsia että nuoria.

2. Lapsen oikeuksien julistus takaa sinulle ja kaikille muille lapsille samat oikeudet ja tasavertaisuuden. Kukaan ei saa syrjiä sinua. Se merkitsee, että kukaan ei saa kohdella sinua

huonommin kuin muita. Sinua ei myöskään saa syrjiä eikä rangaista sellaisesta, mitä vanhempasi ovat tai tekevät.

3. Kun aikuiset tekevät lapsia koskevia päätöksiä, heidän on toimittava lapsen parhaaksi. Se tarkoittaa, että aikuisten on aina otettava huomioon se, mikä on parasta sinulle ja lisäksi miten päätös vaikuttaa sinuun. Sinun on saatava tarvitsemasi suoja ja huolenpito. Kun päätös koskee monia lapsia, on yhtä tärkeää, että aikuiset ajattelevat lapsen parasta.

4. Kaikkien maiden on tehtävää parhaansa, jotta lapsen oikeuksien julistuksen sisältö toteutuu. Se tarkoittaa, että maiden on aina pyrittävä noudattamaan lapsen oikeuksien julistuksessa mainittuja asioita.

5. Vanhempasi ovat vastuussa sinusta. Heidän on neuvottava ja opastettava sinua tehdessäsi sellaista, mihin lapsen oikeuksien julistus sinut oikeuttaa.

6. Sinulla on oikeus elää ja kehittää itseäsi. Maasi on tehtävä kaikkensa, jotta se on sinulle mahdollista.

7. Sinulla on oikeus omaan nimeen ja maan kansalaisuuteen. Lisäksi sinulla on mahdollisuuksien mukaan oikeus saada tietää, keitä vanhempasi ovat ja saada heiltä hyvää kohtelua.

8. Sinulla on oikeus omaan identiteettiin. Identiteettiin sisältyy oman maan kansalaisuus, oma nimi ja sukulaisuussuhteet. Jos sinulta on riistetty oma identiteetti, sinun on saatava apua sen selvittämisessä.

9. Kukaan ei saa erottaa sinua vanhemmistasi paitsi silloin, kun se on tarpeen oman etusi vuoksi. Se voi olla tarpeen esimerkiksi silloin, jos vanhempasi eivät huolehdi sinusta parhaalla mahdollisella tavalla. Sinulla on oikeus tavata molempia vanhempiasi, ellei siitä ole sinulle haittaa.

10. Jos sinä ja vanhempasi haluatte muuttaa erossa oltuanne yhteen, teillä on oikeus hakea siihen apua, mikäli sellainen on mahdollista asuinmaassasi. Jos vanhempasi asuvat eri maissa ja haluatte tavata toisianne, teillä on oikeus saada siihen apua asuinmaastasi.

11. Sinua ei saa viedä toiseen maahan ilman molempien vanhempiesi lupaa.

12. Sinulla on oikeus sanoa mielipiteesi kaikissa sinua koskevissa asioissa. Aikuisten on kuultava sinua ja otettava mielipiteesi huomioon. Jos viranomainen tai tuomioistuimien käsittelee sinua koskevaa asiaa tai päättää siitä, sinulle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi.

13. Sinulla on sananvapaus. Se tarkoittaa, että sinulla on oikeus etsiä, ottaa vastaan ja levittää tietoja ja mielipiteitä.

14. Sinulla on oikeus ajatella ja olla asioista omaa mieltä. Sinulla on oikeus noudattaa vakaumustasi ja harjoittaa haluamaasi uskontoa. Vanhempasi saavat opastaa sinua, mutta heillä ei ole koskaan oikeutta määrätä mielipiteistäsi.

15. Sinulla on oikeus liittyä haluamaasi yhdistykseen ja myös oikeus erota sellaisesta. Saat myös osallistua kokouksiin, kunhan ne ovat rauhanomaisia.

16. Sinulla on oikeus yksityiselämään, johon kukaan ei saa laittomasti puuttua. Se pätee sekä kotonasi että siellä missä kulloinkin asut tai oleskelet. Kenelläkään ei esimerkiksi ole oikeutta lukea sinun kirjeitäsi tai päiväkirjojasi ilman lupaa. Se pätee myös kaikkiin muihin tilanteisiin, joissa käsitellään sinuun liittyvää tietoa. Kukaan ei myöskään saa loukata kunniaasi tai mainettasi. Laki antaa sinulla vahvan suojan tällaisia loukkauksia vastaan.

17. Sinulla on oikeus saada tietää, mitä maassasi ja ympäröivässä maailmassa tapahtuu niin, että ymmärrät tapahtumat, esimerkiksi lehtien ja television välityksellä. Saamiesi tietojen tulee auttaa sinua kehittämään ja elämään terveellisesti.

18. Vanhempasi ovat yhteisesti vastuussa kasvatuksestasi ja kehityksestäsi. Heidän on toimittava tavalla, joka on sinun kannaltasi parasta. Jos vanhempasi tarvitsevat tukea, yhteiskunnan on varmistettava esimerkiksi terveydenhoidon ja päivähoidon saatavuus.

19. Sinulla on oikeus suojaan kaikilta fyysisen ja psyykkisen väkivallan ilmenemistavoilta, huonolta hoidolta, pahoinpitelyltä, väkivaltaisuukselta tai hyväksikäytöltä.

20. Jos et voi enää asua perheesi kanssa, sinulla on oikeus erityiseen hoitoon ja apuun. Sinulla on oikeus saada huolenpitoa, joka on sinun kannaltasi hyvää.

21. Adoption hyväksyvissä maissa on varmistettava, että adoptio tapahtuu oikein ja jos sinut adoptoidaan, saat hyvät elinolosuhteet. Maiden on aina toimittava tavalla, joka on sinun kannaltasi parasta.

22. Jos tulet maahan pakolaisena, yksin tai yhdessä jonkun toisen kanssa, sinulla on oikeus suojaan ja apuun. Sinulla on myös oikeus saada apua yhdistymiseen perheesi kanssa.

23. Jos sinulla on fyysinen tai psyykinen vamma, sinulla on oikeus hyvään elämään. Muiden tavoin sinunkin on voitava tuntee ylpeyttä ja itseluottamusta. Sinun on saatava osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan. Sinulla on oikeus erityishoitoon ja lisätukeen.

24. Sinulla on oikeus elää niin terveenä kuin mahdollista. Jos sairastut, sinulla on oikeus sairaanhoitoon ja kuntoutukseen. Sinulla on myös oikeus suojaan haitallisia perinnäistapoja ja hoitomuotoja vastaan.

25. Jos sinut on otettu huostaan asianmukaisen suojan tai hoidon antamiseksi, sinulla on oikeus valvottuun huoltoon, jotta kaikki sinua koskevat asiat tehdään oikein.

26. Sinulla on oikeus sosiaaliseen turvallisuuteen. Jos sitä tarvitaan, yhteiskunnan on autettava asunnon, ravinnon ja vaatetuksen saamisessa.

27. Sinulla on oikeus elää tavalla, joka antaa sinulle mahdollisuuden kehittyä fyysisesti, psyykkisesti, henkisesti, moraalisesti ja sosiaalisesti. Päävastuu tästä on vanhemmillasi, mutta he saavat tarvitessaan siihen tukea.

28. Sinulla on oikeus koulutukseen. Sinun on saatava käydä peruskoulua, jonka on oltava ilmainen.

29. Koulussa sinun on voitava saada kehittyä monipuolisesti tavalla, joka valmistaa sinut vastuulliseen elämään vapaassa yhteiskunnassa. Sinun on saatava myös oppia kunnioittamaan ihmisoikeuksien ohella muita oikeuksia, vanhempiasi, omaa ja muiden kulttuuria ja luontoa.

30. Jos kuulut vähemmistöryhmään tai väestönosaan, sinulla on oikeus ryhmäsi omaan yhteiseen kieleen, kulttuuriin ja uskontoon.

31. Sinulla on oikeus vapaa-aikaan, leikkiin ja lepoon. Sinulla on oikeus osallistua kulttuuri- ja taidetapahtumiin.

32. Sinun on saatava suoja haitallisesti vaikuttavilta töiltä, jotka estävät sinua käymästä koulussa tai kehittymästä muulla tavalla. Sinua ei myöskään saa käyttää hyväksi taloudellisesti, eikä kellenkään ole esimerkiksi oikeutta ansaita sinun tekemälläsi työllä niin, että et saa maksua työstäsi.

33. Kaikkien maiden vastuulla on suojata sinut huumausaineilta ja muilta huumeilta. Maiden on huolehdittava, että sinua ei käytetä hyväksi huumeiden valmistuksessa tai myynnissä.

34. Sinulla on oikeus suojaan kaikkea seksuaalista hyödyntämistä ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan. Sinun on esimerkiksi suojattava prostituutiolta ja pornografialta.

35. Sinua ei saa viedä pois eikä myydä. Oman maasi tulee vastata siitä, että niin ei tapahdu.

36. Sinulla on oikeus saada suoja kaikelta sinua haittaavalta hyväksikäytöltä.

37. Sinua ei saa altistaa kidutukselle eikä muulle julmalle kohtelulle. Sinua ei myöskään saa tuomita kuolemanrangaistukseen eikä elinkautiseen vankeuteen. Jos sinut otetaan kiinni, vangitaan tai suljetaan laitokseen vastoin omaa tahtoasi, sen tulee olla viimeinen mahdollinen keino ja kestää mahdollisimman lyhyen aikaa. Sinua on koko ajan kohdeltava kunnioittavasti ja sinulla on oikeus tulla sijoitetuksi eri paikkaan kuin

aikuiset. Ollessasi vangittuna sinulla on oikeus yhteydenpitoon perheesi kanssa ja tapauksesi on käsiteltävä nopeasti. Lapsen oikeuksien julistuksessa mainitut oikeutesi ovat voimassa myös silloin, kun olet laitoksessa vastoin tahtoasi.

38. Jos olet alle 15-vuotias, sinut on suojattava osallistumiselta sotaan. Jos alueellasi vallitsee sota, sinun on saatava kaikki tarvitsemasi suoja ja hoito.

39. Jos olet joutunut huonon hoidon, hyväksikäytön tai väkivallan uhriksi, sinun on saatava apua kuntoutumiseen. Tämä pätee myös silloin, jos olet joutunut kidutuksen tai muun julmuuden, epäinhimillisen tai alentavan kohtelun tai rangaistuksen kohteeksi, tai jos olet ollut sodassa.

40. Jos sinua epäillään rikoksesta, tai jos ilmenee, että olet syyllinen rikokseen, sinua on kohdeltava kunnioittavasti ja arvokkuudella. Oikeuskäsittelyn yhteydessä kohtaamiesi viranomaisten ja laitosten on oltava sinun ikäryhmällesi sopivia. Sinulla on oikeus saada oikeustiedettä tuntevan henkilön apua. Asiasi on käsiteltävä viipymättä. Kukaan ei saa pakottaa sinua kertomaan tietojasi eikä pakottaa sinua tunnustamaan sellaista, mitä et ole tehnyt.

41. Jos oman maasi lait jo takaavat sinulle useampia tai parempia oikeuksia kuin tässä lapsen oikeuksien julistuksessa, maan lait ja säädökset saavat etusijan.

42. Oma maasi on vastuussa siitä, että lasten ohella aikuiset tietävät lapsen oikeuksien julistuksen sisällön.